

<https://doi.org/10.15407/np.77.550>

УДК 027.54(477-25)НБУВІР:025.17:930.253-027.551Бар'яхтар
+929:[94+001](477)“1930-2020”Бар'яхтар

Анжела Майстренко,

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського,
вул. Володимирська, 62, Київ, 01033, Україна

e-mail: a_maistreko@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1303-9214>

АРХІВНИЙ ФОНД АКАДЕМІКА В. Г. БАР'ЯХТАРА ЯК ДжЕРЕЛО ДОСЛІДЖЕННЯ НАУКОВОЇ БІОГРАФІЇ ВЧЕНОГО

Представлено науковій громадськості комплекс документів особового архіву академіка НАН України В. Бар'яхтара, який нещодавно науково описаний в Інституті архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі – ІА НБУВ), та проаналізовано його інформаційний потенціал для дослідження наукової біографії вченого.

Методологія праці базується на системному підході та передбачає поєднання історико-архівознавчого, джерелознавчого, проблемно-хронологічного методів із використанням біографічного і просопографічного методів дослідження. **Наукова новизна** роботи полягає у представленні науковому співтовариству документного складу новоствореного особового фонду академіка В. Бар'яхтара, що зберігається в ІА НБУВ, який становить новий архівний комплекс джерел дослідження наукової біографії, багатогранної діяльності та досягнень вченого.

Висновки. Результати дослідження засвідчують, що особовий фонд академіка В. Бар'яхтара в ІА НБУВ є вагомим джерельним комплексом, який містить документи біографічного характеру, наукові праці вченого та документи з його діяльності. Архівний ресурс дає змогу реконструювати основні етапи наукової біографії діяча, висвітлити його постать як вченого, дослідника, організатора науки та педагога. В особовому архіві В. Бар'яхтара містяться джерела, які дають змогу відобразити його вагомий внесок у розвиток теорії магнетизму та фізики твердого тіла, показати їх всесвітнє значення. Документи фонду також розкривають вплив вченого на розвиток науки в Україні, його роль у вирішенні важливих проблем, які постали перед українським

суспільством і державою. Значну частину архіву становлять документи, які стосуються визнання видатних наукових досягнень керівництвом української держави, НАН України та міжнародним науковим співтовариством.

Ключові слова: В. Бар'яхтар, особовий фонд, Інститут архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, наукова біографія

Актуальність дослідження. Минулий рік став ювілейним для видатного українського вченого, доктора фізико-математичних наук (1982), професора (1985), заслуженого діяча науки і техніки України (2000), академіка НАН України за спеціальністю «фізика магнетизму» (1990) В. Бар'яхтара (1945–2020). Наукова громадськість відзначила 95 років від дня народження вченого та п'ять років від дня його смерті. Життя та діяльність В. Бар'яхтара присвячені дослідженню фундаментальних і прикладних аспектів магнітних явищ у твердих тілах, розвитку теоретико-експериментальних методів вивчення магнетизму та створенню інноваційних технологій для магнітних матеріалів. Як фундатор наукової школи з магнетизму в Україні, він багато зробив для підготовки висококваліфікованих фахівців у цій сфері.

В Інституті архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі – ІА НБУВ) у 2025 р. науково описано особовий фонд академіка В. Бар'яхтара за № 488. До його архіву увійшов вагомий комплекс документів, введення якого до наукового та соціально-культурного обігу дасть змогу розширити відомості про біографію та досягнення вченого. Представлення науковій громадськості складу документів особового фонду В. Бар'яхтара та аналіз його інформаційного потенціалу дасть змогу привернути увагу дослідників-біографістів та істориків науки до нового, мало або й зовсім не дослідженого джерельного ресурсу з життя та діяльності науковця.

Аналіз досліджень і публікацій. Постать В. Бар'яхтара, його наукова діяльність та здобутки користувалися сталою увагою з боку дослідників [1–3]. Регулярно в академічних виданнях з'являлися статті до ювілеїв науковця [4–9]. Стислі розвідки про вченого представлено у довідниках і енциклопедичних виданнях [10–12]. Однак повного та комплексного дослідження досі не підготовлено

через низку причин, зокрема й через брак джерел. Тому на часі зробити огляд архівної наукової спадщини В. Бар'яхтара, що відклалася в його особовому фонді в ІА НБУВ.

У цій статті **ставимо за мету** представити документний склад особового фонду академіка НАН України В. Бар'яхтара, що зберігається в ІА НБУВ, та проаналізувати новий архівний ресурс як джерело з дослідження наукової біографії вченого.

Виклад основного матеріалу. Новоутворений особовий фонд В. Бар'яхтара в ІА НБУВ містить 73 справи, у яких відклалися біографічні документи, наукові праці вченого та документи про його діяльність за 1953–2020 рр.

Значну частину особового архіву академіка становлять документи біографічного характеру: біографічна довідка, характеристика, дипломи, свідоцтва, сертифікати, посвідчення, грамоти, вітальна кореспонденція тощо. Документи про В. Бар'яхтара репрезентують довідки про діяльність вченого, підготовлені науково-організаційним відділом Президії Української академії наук¹, публікації про науковця у періодичних виданнях², та його власні спогади «Моя траєкторія» (2010)³.

Народився майбутній вчений 9 серпня 1930 р. у м. Маріуполь у родині вчителів. У 1948 р. із золотою медаллю закінчив середню школу № 16 в м. Ворошиловград (нині – м. Луганськ), а у 1953 р. – Харківський державний університет (далі – ХДУ).

Наукову діяльність В. Бар'яхтар розпочав у 1954 р. в Харківському фізико-технічному інституті АН УРСР (нині – Харківський фізико-технічний інститут НАН України), де працював під науковим керівництвом академіка О. Ахієзера.

У фонді зберігаються копії дипломів про присудження В. Бар'яхтару наукових ступенів кандидата та доктора фізико-математичних наук⁴. Кандидатську дисертацію на тему «До питання про взаємодію спінових хвиль із фононами» він захистив у 1959 р. під керівництвом академіка О. Ахієзера. Саме в цей період у співпраці з О. Ахієзером

¹ ІА НБУВ. Ф. 488. Оп. 1. Спр. 60. 1–2 арк.

² Там само. Ф. 488. Оп. 1. Спр. 16. 1–4 арк.

³ Там само. Ф. 488. Оп. 1. Спр. 2. 1–49 арк.

⁴ Там само. Ф. 488. Оп. 1. Спр. 4. 2–5 арк.

та С. Пелетмінським було теоретично передбачено явище магніто-акустичного резонансу.

У 1965 р. В. Бар'яхтар захистив докторську дисертацію на тему «Деякі питання теорії магнітних, теплових та високочастотних властивостей феродіелектриків та антиферромагнетиків», у якій узагальнив результати багаторічних досліджень і зробив вагомий внесок у розвиток теоретичної фізики твердого тіла¹.

Вчений працював у провідних науково-дослідних установах НАН України: Харківському фізико-технічному інституті (тепер Харківський фізико-технічний інститут НАН України) (1954–1973), Донецькому фізико-технічному інституті (тепер Донецький фізико-технічний інститут імені Олександра Галкіна НАН України) (1973–1982), Інституті теоретичної фізики АН УРСР (тепер Інститут теоретичної фізики імені М. М. Боголюбова НАН України) (1982–1985), Інститут металофізики АН УРСР (тепер Металофізики інститут імені Г. В. Курдюмова НАН України) (1985–1989), Інституті магнетизму НАН і МОН України (тепер Інститут магнетизму імені В. Г. Бар'яхтара НАН України) (1995–2015 – директор, з 2015 – почесний директор).

Маючи високий авторитет в українському науковому середовищі, В. Бар'яхтар був обраний академіком-секретарем Відділення фізики та астрономії НАН України (1982–1989), віцепрезидентом (1989–1994) і першим віцепрезидентом (1994–1998) НАН України.

Протягом 1978–1982 рр. очолював Донецький науковий центр і відіграв велику роль в організації та координації роботи наукових установ, закладів вищої освіти, науково-дослідних організацій у Донецькому регіоні. У фонді зберігається подяка Донецької обласної державної адміністрації, яку було надано вченому з нагоди 40-річчя створення Донецького наукового центру НАН і МОН України (2006)².

В. Бар'яхтар став засновником і був першим президентом Українського фізичного товариства (1990–1994).

Науково-дослідну діяльність вчений поєднував із викладацькою роботою. Особливу роль він відіграв у формуванні нових освітніх структур та інтеграції сучасних наукових досягнень у навчальний

¹ Там само. Ф. 488. Оп. 1. Спр. 4. 2–3 арк.

² Там само. Ф. 488. Оп. 1. Спр. 70. 1–2 арк.

процес. Академік активно долучився до створення та діяльності фізико-технічного факультету Харківського державного університету, викладав у Донецькому державному університеті, а у 1980-х роках заснував і очолив кафедру математики та теоретичної радіофізики радіофізичного факультету Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка, що сприяло підготовці молодих науковців до роботи в академічному середовищі. Вершиною науково-педагогічної та організаційної роботи в освітній сфері стало створення фізико-математичного факультету Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» у 1996 р., першим деканом якого він став.

Велику увагу В. Бар'яхтар приділяв підготовці наукових кадрів у галузях теоретичної фізики, фізики магнетизму, фазових переходів і нелінійної динаміки. В особовому фонді вченого відклалися списки науковців, які захистили кандидатські та докторські дисертації під його науковим керівництвом¹. Його учнями були такі нині відомі вчені, як лауреати Державної премії України Є. Стефановський, А. Боровик, В. Попов, В. Тарасенко, В. Криворучко, Д. Яблонський, члени-кореспонденти НАН України В. Варюхін та В. Клепіков, академік В. Семиноженко, член-кореспондент Академії педагогічних наук України Ю. Горобець.

Враховуючи вагомі досягнення В. Бар'яхтара на науково-педагогічній ниві, його було обрано почесним доктором низки провідних академічних установ і закладів вищої освіти України, серед них: Інститут металофізики ім. Г. В. Курдюмова НАН України (2000)², Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (2000)³, Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля (2001)⁴, Інститут теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України (2004)⁵, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (2009)⁶, Київський національний універ-

¹ Там само. Ф. 488. Оп. 1. Спр. 66. 1–9 арк.

² Там само. Ф. 488. Оп. 1. Спр. 22. 1 арк.

³ Там само. Ф. 488. Оп. 1. Спр. 23. 1 арк.

⁴ Там само. Ф. 488. Оп. 1. Спр. 28. 1 арк.

⁵ Там само. Ф. 488. Оп. 1. Спр. 30. 1–2 арк.

⁶ Там само. Ф. 488. Оп. 1. Спр. 41. 1–3 арк.

ситет імені Тараса Шевченка (2010)¹ та Донецький національний університет (2010)².

Фото 1. Диплом почесного доктора Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Оригінал. 11 січня 2010.

Джерело: Інститут архівознавства НБУВ. Ф. 488. Оп. 1. Спр. 42. Арк. 1-2. [25]

Наукові дослідження В. Бар'яхтара охоплюють теорію магнетизму, фізику надпровідності, теорію доменних структур, нелінійні явища, кінетику солітонів, фізику фазових переходів. Вчений досяг визначних результатів у галузях магнітоакустичного резонансу, магнітопружних хвиль, топологічних фазових переходів і високо-температурної надпровідності. Він є автором понад 530 наукових публікацій, у тому числі 21 монографії. За відкриття (у співавторстві) магнітоакустичного резонансу (1956) науковця відзначено Державною премією УРСР в галузі науки і техніки за цикл

¹ Там само. Ф. 488. Оп. 1. Спр. 42. 1–2 арк.

² Там само. Ф. 488. Оп. 1. Спр. 43. 1 арк.

робіт «Відкриття, теоретичне та експериментальне дослідження проміжного стану антиферромагнетиків» УРСР (1971), Державною премією УРСР в галузі науки і техніки за відкриття і дослідження динамічних явищ, зв'язаних з фоновими взаємодіями в магнітних кристалах (1986), Державною премією України в галузі науки і техніки за роботи, по'язані з ліквідацією аварії на Чорнобильській АЕС (1999).

Наукова архівна спадщина В. Бар'яхтара в особовому фонді представлена деклараційним патентом «Датчик струму з магніторезистивною плівкою»¹ та статтею «Космонавтика – фундаментальним наукам та народному господарству»².

Фото 2. Деклараційний патент на винахід. Датчик струму з магніторезистивною плівкою. Оригінал. 15 вересня 2004.

Джерело: Інститут архівознавства НБУВ. Ф. 488. Оп. 1. Арк. 1. [27]

Окрему важливу групу джерел становлять документи, які стосу-

¹ Там само. Ф. 488. Оп. 1. Спр. 1. 1 арк.

² Там само. Ф. 488. Оп. 1. Спр. 3. 1–8 арк.

ються участі В. Бар'яхтара у ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС. Варто зазначити, що вчений у 1986–1988 рр. був заступником голови комісії АН УРСР з Чорнобильської проблеми, а протягом 1989–1998 рр. її очолював. Водночас з 1993 р. до 1995 р. він був головою комісії з ядерної політики, а від 1995 р. – позаштатним радником при Президенті України¹. Академік брав активну участь у роботі Міжнародної координаційної ради країн Європейської Співдружності з питань мінімізації наслідків аварії на ЧАЕС, був членом науково-технічної ради Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, головою комісії з проблем Чорнобиля НАН України².

Фото 3. Почесна грамота Президії НАН України. Оригінал. 25 квітня 2016.

Джерело: Інститут архівознавства НБУВ. Ф. 488. Оп. 1. Спр.53. Арк. 1. [30]

В особовому архіві В. Бар'яхтара відклалися маршрутний лист з

¹ Там само. Ф. 488. Оп. 1. Спр. 12. 1 арк.

² Там само. Ф. 488. Оп. 1. Спр. 53. 1 арк.

переліком завдань Урядової комісії, АН УРСР і керівництва ЧАЕС за травень – грудень 1986 р., за організацію виконання яких вчений відповідав як директор Інституту металофізики і академік-секретар Відділення фізики і астрономії академії. Серед документів фонду містяться його посвідчення учасника ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС (1993)¹, диплом від міжнародних чорнобильських програм (2016)², сертифікат асоціації «Лікарі Чорнобиля»³, наказ про нагородження нагрудним знаком «Почесний працівник атомної енергетики» ДП НАЕК «Енергоатом» та ін.

Науковець також працював на посаді голови Комісії космічних досліджень при Президії АН УРСР, й у фонді представлено довідку, підготовлену під керівництвом вченого як очільника цієї інституції⁴.

В. Бар'яхтар був активним учасником міжнародного наукового діалогу і брав участь у формуванні стратегії інтелектуального розвитку України. На підтвердження цього у фонді міститься сертифікат учасника II Міжнародної науково-практичної конференції «Наукова еліта у розвитку держав» (Київ, 2012)⁵.

Видатні наукові здобутки вченого отримали високу оцінку з боку керівництва української держави, НАН України та наукового співтовариства Європи та світу.

У фонді вміщено документи про нагородження вченого державними нагородами. Зокрема, указ про нагородження вченого Почесною відзнакою Президента України (1994)⁶, відзнакою Президента України «Орден князя Ярослава Мудрого» (1998)⁷, орденом «За заслуги» I ступеня (2005)⁸.

¹ Там само. Ф. 488. Оп. 1. Спр. 9. 1 арк.

² Там само. Ф. 488. Оп. 1. Спр. 54. 1 арк.

³ Там само. Ф. 488. Оп. 1. Спр. 64. 1 арк.

⁴ Там само. Ф. 488. Оп. 1. Спр. 73. 1–4 арк.

⁵ Там само. Ф. 488. Оп. 1. Спр. 72. 1 арк.

⁶ Там само. Ф. 488. Оп. 1. Спр. 11. 1–6 арк.

⁷ Там само. Ф. 488. Оп. 1. Спр. 20. 1 арк.

⁸ Там само. Ф. 488. Оп. 1. Спр. 38. 1 арк.

Фото 4. Сертифікат учасника II Міжнародної науково-практичної конференції
«Наукова еліта у розвитку держав». Київ. Оригінал. 9–10 жовтня 2012.
Джерело: Інститут архівознавства НБУВ. ІА НБУВ. Ф. 488. Оп. 1.
Спр. 72. Арк. 1. [35]

Значну частину архіву становлять документи про присвоєння вченому престижних премій НАН України, зокрема премії імені М. М. Крилова (1985) за фундаментальні праці в теорії магнетизму, премії імені М. М. Боголюбова (1993) за внесок у розвиток математичної фізики¹ [39], премії імені С. І. Пекаря (2005) за дослідження в галузі фізики конденсованого стану², а також найвищої наукової відзнаки академії – Золотої медалі імені В. І. Вернадського НАН України (2009)³.

В. Бар'ятара було обрано членом Американського, Італійського фізичних товариств і Нью-Йоркської академії наук. У фонді зберігаються сертифікати та дипломи провідних іноземних інституцій,

¹ Там само. Ф. 488. Оп. 1. Спр. 8. 1–5 арк.

² Там само. Ф. 488. Оп. 1. Спр. 33. 1–2 арк.

³ Там само. Ф. 488. Оп. 1. Спр. 40. 1 арк.

надіслані вченому, серед яких: сертифікат Американського біографічного інституту щодо внесення до «Міжнародного довідника видатного лідерства» (Вашингтон, 1995)¹, диплом про членство в Академії наук Нью-Йорка (1994)², диплом стипендіата Фонду інтелектуальної співпраці «Україна – XXI століття» (2005)³, а також лист про обрання почесним членом Міжнародної академії науки, промисловості, освіти і мистецтва (США, 1997)⁴.

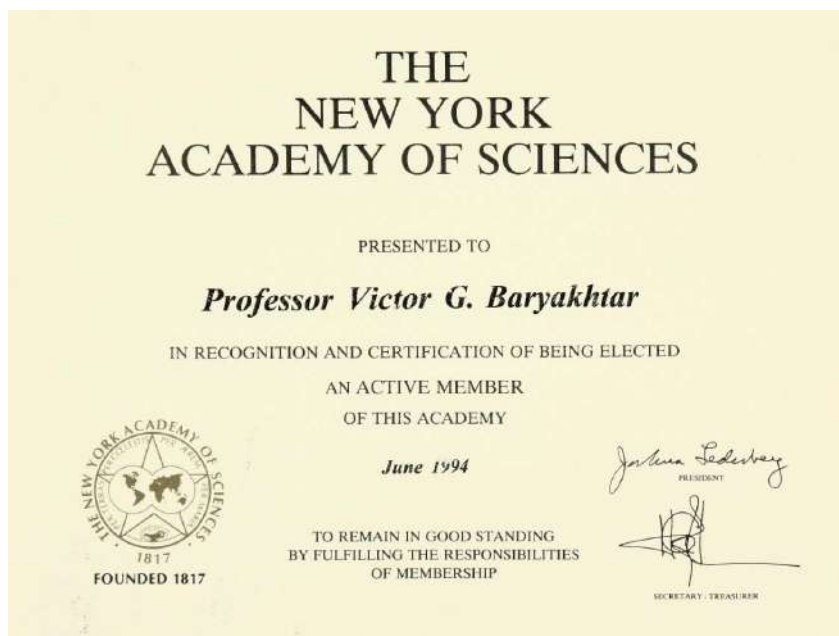

Фото 5. Диплом про членство в Академії наук Нью-Йорку. Оригінал.
Червень 1994.

Джерело: Інститут архівознавства НБУВ. ІА НБУВ. Ф. 488. Оп. 1.
Спр. 10. Арк. 1. [43]

¹ Там само. Ф. 488. Оп. 1. Спр. 13. 1–2 арк.

² Там само. Ф. 488. Оп. 1. Спр. 10. 1 арк.

³ Там само. Ф. 488. Оп. 1. Спр. 32. 1 арк.

⁴ Там само. Ф. 488. Оп. 1. Спр. 17. 1 арк.

Зберігаються в особовому архіві В. Бар'яхтара й документи зображального характеру. Вони представлені фотоальбомами. В одному з них вміщено світлини із зображенням фондоутворювача під час туристичної поїздки до Красноярського краю (1969)¹. Другий фотоальбом було подаровано академіку співробітниками Донецького фізико-технічного інституту НАН України з нагоди 70-річчя вченого (2000)².

Висновки. Особовий фонд академіка В. Бар'яхтара в ІА НБУВ є вагомим джерельним комплексом, який містить документи біографічного характеру, наукові праці вченого та документи з його діяльності. Архівний ресурс дає змогу реконструювати основні етапи наукової біографії науковця, висвітлити його постать як вченого, дослідника, організатора науки та педагога. У особовому архіві В. Бар'яхтара містяться джерела, які дають змогу відобразити його вагомий внесок у розвиток теорії магнетизму та фізики твердого тіла, показати їхнє всесвітнє значення. Документи фонду також розкривають вплив ученого на розвиток науки в Україні, його роль у вирішенні важливих проблем, які постали перед українськими суспільством і державою. Значну частину архіву становлять документи, які стосуються визнання видатних наукових досягнень керівництвом української держави, НАН України та міжнародним науковим співтовариством.

Список використаних джерел

1. Бар'яхтар В. Г. Життя в науці / за ред. А. Я. Бельдій. Київ : Наук. думка, 2010. 512 с.: іл., портр.
2. Бар'яхтар В. Г. Моя траєкторія. Київ : Наук. думка, 2010. 256 с.: іл., портр.
3. Храмов Ю. О. Пам'яті фізика і друга – В.Г. Бар'яхтара. *Science and Science of Science*. 2021. (1(111)). 121-124. URL: <https://nasu-periodicals.org.ua/index.php/sofs/article/view/8710>
4. 50-річчя академіка В. Г. Бар'яхтара. *Вісник АН УРСР*. 1980. № 9.

¹ Там само. Ф. 488. Оп. 1. Спр. 5. 1–26 арк.

² Там само. Ф. 488. Оп. 1. Спр. 26. 1–28 арк.

5. 60-річчя академіка АН УРСР В. Г. Бар'яхтара. *Вісник АН УРСР*. 1990. № 9.

6. Таньшина А. В. Незабутнє (до 60-річчя наукової діяльності академіка НАН України В. Г. Бар'яхтара). *Вісник НАН України*. № 10. 2014. С.75–80.

7. Його любов – фізика (до 85-річчя академіка НАН України В. Г. Бар'яхтара) / Ю. І. Горобець, І. В. Леженко. *Вісник Національної академії наук України*. 2015. № 8. С. 100–105.

8. Локтєв В. М. Вікторії Віктора Григоровича : До 90-річчя академіка НАН України В. Г. Бар'яхтара. *Вісник Національної академії наук України*, 2020. № 8. С.77–86.

9. Бродин М. С., Горобець Ю. І., Загородній А. Г., Іванов Б. О., Івашишин О. М., Локтєв В. М., Лось В. Ф., Пелетминський С. В., Хребтов А. О., Шульга М. Ф. Безмежна любов до фізики До 90-річчя академіка НАН України В. Г. Бар'яхтара. *Вісник Національної академії наук України*. 2020. № 8. С. 72–76.

10. Бар'яхтар Віктор Григорович. *Велика українська енциклопедія* / Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво»; редкол.: А. М. Киридон (голов. ред.). Київ : Енциклопед. вид-во, 2016. URL: <https://vue.gov.ua/Бар'яхтар, Віктор Григорович>

11. Білококос Є. Д. Бар'яхтар Віктор Григорович. *Енциклопедія Сучасної України* / редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]. Київ : Ін-т енциклопед. дослідж. НАН України, 2003. Т. 4. С. 288–289.

12. Храмов Ю. О. Бар'яхтар Віктор. *Енциклопедія історії України* : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Ін-т історії України НАН України. Київ : Наук. думка, 2003. Т. 1 : А – В. С. 197.

References

1. Bariakhtar, V. H. (2010). Zhyttia v nautsi [Life in science]. A. Ya. Beldiy (Ed.). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].

2. Bariakhtar, V. H. (2010). Moia traiektoriia [My trajectory]. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].

3. Khramov, Yu. O. (2021). Pamiati fizyka i druha V.H. Bariakhtara [In memory of physicist and friend V.G. Baryakhtar]. *Nauka ta*

naukoznavstvo – Science and Science of Science, 1(111), 121-124 [in Ukrainian]. Retrieved from <https://nasu-periodicals.org.ua/index.php/sofs/article/view/8710>

4. 50-richchia akademika V. H. Bariakhtara [50th anniversary of Academician V. G. Baryakhtar]. (1980). *Visnyk AN URSS – Bulletin of the Academy of Sciences of USSR*, 9 [in Ukrainian].

5. 60-richchia akademika AN URSS V. H. Bariakhtara [60-year-old academician AN URSS V. H. Bariakhtara]. (1990). *Visnyk AN URSS – Bulletin of the Academy of Sciences of USSR*, 9 [in Ukrainian].

6. Tanshyna, A. V. (2014). Nezabutnie (do 60-richchia naukovoii diialnosti akademika NAN Ukrainy V. H. Bariakhtara) [Tanshina A. V. Unforgettable (to the 60th anniversary of the scientific activity of Academician of the NAS of Ukraine V. G. Baryakhtar)]. *Visnyk NAN Ukrainy – Bulletin of National Academy of sciences of Ukraine*, 10, 75-80 [in Ukrainian].

7. Horobets, Yu. I., & Lezhnenko, I. V. (2015). Yoho liubov – fizyka (do 85-richchia akademika NAN Ukrainy V. H. Bariakhtara) [His love is physics (to the 85th anniversary of Academician of the NAS of Ukraine V. G. Baryakhtar)]. *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy – Bulletin of National Academy of Science of Ukraine*, 8, 100-105 [in Ukrainian].

8. Loktiev, V. M. (2020). Viktorii Viktora Hryhorovycha : Do 90-richchia akademika NAN Ukrainy V. H. Bariakhtara [Victorias of Viktor Grigorovich: To the 90th anniversary of Academician of the NAS of Ukraine V. G. Baryakhtar]. *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy – Bulletin of National Academy of Science of Ukraine*, 8, 77-86 [in Ukrainian].

9. Brodyn, M. S., Gorobets, Yu. I., Zagorodniy, A. G., Ivanov, B. O., Ivasyshyn, O. M., Loktev, V. M., Los, V. F., Peletminsky, S. V., Khrebtov, A. O., & Shulga, M. F. (2020). Bezmezhna liubov do fizyky Do 90-richchia akademika NAN Ukrainy V. H. Bariakhtara [Boundless love for physics To the 90th anniversary of Academician of the NAS of Ukraine V. G. Baryakhtar]. *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy – Bulletin of National Academy of Science of Ukraine*, 8, 72-76 [in Ukrainian].

10. Bariakhtar Viktor Hryhorovych [Baryakhtar Viktor Grigorovich]. (2016). *Velyka ukrainska entsyklopediia – Great Ukrainian Encyclopedia*,

A. M. Kyrydon (Editor-in-Chief). Retrieved from https://vue.gov.ua/Бар%27яхтар,_Віктор_Григорович [in Ukrainian].

11. Bilokolos, Ye. D. (2003). Bariakhtar Viktor Hryhorovych [Baryakhtar Viktor Grigorovich]. *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy – Encyclopedia of Modern Ukraine*, ed. col.: I. M. Dzyuba, A. I. Zhukovsky, M. G. Zheleznyak [and others], 4, 288-289 [in Ukrainian]

12. Khramov, Yu. O. (2003). Bariakhtar Viktor [Bariakhtar Viktor]. *Entsyklopediia istorii Ukrainy – Encyclopedia of the History of Ukraine: in 10 volumes, 1*, 197. V. A. Smolii (Ed.). [in Ukrainian].

Отримано / Received 31.03.2026

Прийнято / Accepted 10.04.2026

Опубліковано онлайн / Published online 28.07.2026

Anzhela Maistrenko,

PhD (History), Senior Researcher,

V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine,

62 Volodymyrska St., Kyiv 01033, Ukraine

e-mail: a_maistrenko@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1303-9214>

THE ARCHIVAL FUND OF ACADEMICIAN V. H. BARYAKHTAR AS A SOURCE FOR STUDYING THE SCHOLAR'S SCIENTIFIC BIOGRAPHY

The purpose of the work. The study, based on little-known archival documents preserved in the Institute for Archival Studies of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine, provides a historical and source-study reconstruction of the scholarly, administrative, and public activities of Academician V. H. Baryakhtar. **The research methodology** represents a comprehensive approach that combines historical and archival, source study, and chronological methods, as well as methods of analytical and synthetic processing of archival documents and scholarly expertise. A biographical and personalized approach, characteristic of studies on the scientific legacy of prominent figures, has also been applied. **The scientific novelty of the study** lies in the systematization of a set of archival sources from the personal collection of Academician V. H. Baryakhtar preserved in the Institute for Archival Studies of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine, in the introduction

into scholarly circulation of little-studied and previously unused documents, as well as in the historical and source-study reconstruction-based on these materials-of the scholar's scientific and personal trajectory, including the stages of his development as a researcher, scientific organizer, state advisor, and educator. It also provides a more comprehensive understanding of the scientist's personality, highlighting his intellectual legacy, scientific world-view, and contribution to the development of theoretical physics in Ukraine and abroad. **Conclusions.** The research findings demonstrate that the personal archive of Academician V. H. Baryakhtar constitutes a significant body of sources that enables the reconstruction of his multifaceted profile as a scholar, researcher, organizer, state advisor, and educator. The archive contains materials that reflect his substantial contribution to the development of the theory of magnetism and solid-state physics. Furthermore, the documents highlight his role in shaping national science policy and advancing academic scholarship, which underscores their considerable potential for further biographical studies historical-scientific inquiries, and analyses of science policy. They also allow for a deeper appreciation of Baryakhtar's role as the founder of a prominent scientific school and a mentor who significantly influenced the formation of new generations of physicists. In addition, documents of his collection attest to the scope of his international scholarly work, and recognition within the global academic community.

Keywords: Viktor Baryakhtar, personal archival fond, Institute for Archival Studies, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine, solid-state physics, scientific biography